

Mira Kolar-Dimitrijević i Hrvoje Petrić, Prilozi povijesti seljačkog pokreta u Podravini (od početaka do 1945. godine), Bibliotheca Historica Croatica, knj. 69, Meridijani, Koprivnica, 2015., 327 str.

VLADIMIR ŠADEK

Koprivničko-križevačka županija
HR - 48 000 Koprivnica
vladimir.sadek@kckzz.hr

Sredinom 2015. godine u nakladi izdavačke kuće Meridijani svjetlo dana je ugledala knjiga *Prilozi povijesti seljačkog pokreta u Podravini (od početaka do 1945. godine)*. Autori su ugledni povjesničari, i sami Podravci, redovna sveučilišna profesorica u mirovini Mira Kolar-Dimitrijević i izvanredni profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu Hrvoje Petrić. Moglo bi se reći i da se ovdje radi i o svojevrsnoj suradnji učenika i učitelja, jer Petrić je zanat povjesni-

čara stjecao dobrim dijelom pod mentorstvom Mire Kolar-Dimitrijević. Znakovito je u tom smislu da je tekst za knjigu napisan još 2004. godine, dakle nedugo nakon što je prof. Kolar otišla u mirovinu kao redovna profesorica na Filozofskom fakultetu gdje joj je upravo Hrvoje Petrić bio asistent.

Prava je šteta da je ovaj tekst punih 11 godina čekao u ladici da ga se objavi, no ta činjenica puno govori i o tome koliko je u današnjim vremenima vrednovan znanstveni rad, te koliko je napora potrebno u današnjim vremenima uložiti kako bi se objavila knjiga koja nema dnevno popularnu tematiku. Od 2004. do 2015. objavljeno je više relevantnih radova koji su vezani uz tematiku kojom se knjiga bavi i koji bi bili uzeti u obzir da je tekst pisan u današnje vrijeme. Međutim oni su jednostavno izostavljeni, što se navodi u pogovoru uz napomenu da je knjiga pisana povodom 100-te obljetnice osnivanja Hrvatske seljačke stranke (HSS-a) te da su novija istraživanja uzeta u obzir u zborniku koji će biti objavljen povodom 110-te godišnjice osnivanja HSS-a.

Autori na uobičajeno profesionalan način, kao što smo od njih i navikli u prijašnjim radovima, obrađuju zadanu tematiku i daju prikaz događanja, koristeći pritom svu objavljenu literaturu u vrijeme istraživanja i dostupnu izvornu građu. Koliko su dobro upućeni u temu pokazuje i impresivna bibliografija radova Mire Kolar-Dimitrijević i Hrvoja Petrića o HSS-u i političarima iz te stranke, koja je u knjizi objavljena.

Recenzenti knjige su ugledni znanstvenici: Ivica Šute s Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Suzana Leček iz Hrvatskog instituta za povijest. Knjiga sadrži fotografije iz razdoblja o kojem rad govori, kao i preslike

novinskih članaka i arhivskih dokumenata. Uz navedeno, knjiga donosi i proslav na hrvatskom i engleskom jeziku koji potpisuje aktualni predsjednik HSS-a Brancko Hrg.

Tema knjige je povijest fenomena „seljačkog pokreta“, odnosno nastanak i razvoj HSS-a do 1945. na području Podravine, odnosno tadašnjih administrativnih kotara Đurđevac, Koprivnica i Križevci. No, iako je rad omeđen područjem jednog mikroprostora, njegov doprinos ima širu nacionalnu vrijednost. Podravina je, naime, područje na kojem se HSS stvarao i gdje je njegov lider Stjepan Radić početkom 20. stoljeća stvorio prvu bazu odakle se stranka širila na nova područja. Uostalom, Radić je u izbornim kotarima Novigrad Podravski i Ludbreg 1908. prvi puta izabran u Hrvatski sabor. Niz je i drugih činjenica koje potvrđuju važnost Podravine za HSS na nacionalnom nivou, a koje autori vrlo uvjerljivo opisuju.

Uvertira u razradu teme je uvod u kojem autori daju fragmente iz životopisa Antuna i Stjepana Radića, te navode ekonomsku podlogu osnivanja Hrvatske pučke seljačke stranke, odnosno lošu gospodarsku situaciju na selu koja je početkom 20. stoljeća predstavljala dobru podlogu za razvoj seljačkog pokreta i u konačnici osnivanje stranke.

Glavni dio rada podijeljen je na dva najlogičnija poglavlja: početke seljačkog pokreta braće Radić u Podravini do 1914. i seljački pokret i HSS (HPSS, HRSS) u Podravini od početka Prvog do kraja Drugog svjetskog rata.

U prvom dijelu opisuju se kontakti Radića s Podravcima prije 1904., Kunovečkoj buni kao prethodnici osnivanju HPSS-a, zatim se piše o osnivanju prvih organizacija stranke u Podravini koje su imale ulogu prvih stranačkih jezgri iz kojih se pokret širio na druga područja. Naznačena je i ključna uloga Podravaca u upravljačkim strukturama središnjice stranke nakon osnivanja. Opisuju se također događanja vezana uz predizborne aktivnosti i izbore, te djelovanje prvih seljačkih političara iz Podravine koji su izabrani u Hrvatski sabor.

Drugi dio rada podijeljen je na tri potpoglavlja: djelovanje stranke u Podravini od 1914. do smrti Radića 1928., zatim u razdoblju od 1929. do 1941. i na kraju u periodu Drugog svjetskog rata. U prvom potpoglavlju potencira se rad HPSS-ovaca u Hrvatskom saboru u vrijeme rata, kada su seljaci Tomo Jalžabetić iz Đurđevca i Vinko Lovreković iz Gornje Velike, uz Radića, bili jedini zastupnici te stranke. Nadalje se opisuje veliki uzlet Radićeve stranke u vrijeme Kraljevine SHS, kada stranka u Podravini premoćno pobjeđuje na

svim izborima, te dominira u političkom životu ovog područja. U drugom potpoglavlju autori pišu o ilegalnom radu HSS-a u vrijeme Šestosiječanjske diktature, ponovnoj obnovi rada organizacija nakon 1935., kada stranka organizirano djeluje i kroz prosvjetne i gospodarske asocijacije, te radu HSS-a u vrijeme Banovine Hrvatske. Na koncu se opisuje novo krizno razdoblje za HSS nakon početka Drugog svjetskog rata, kada dolazi do velikih podjela unutar stranke: na proustašku struju koja biva poražena u ratu, na struju koja se pridružuje NOP-u i koja sve više dolazi do izražaja kako se rat bližio kraju, te okosnicu koja je slijedila stranačko vodstvo i držala se „politike čekanja.“ Autori su se dotaknuli i tragične sudbine Mihovila Pavleka Miškine čija je tragična sudbina dobrim dijelom usmjerila HSS-ovce s koprivničkog područja prema NOP-u. S krajem Drugog svjetskog rata značajno su u politici napredovali nositelji partizanskog HRSS-a iz Podravine Franjo Gaži, Stjepan Prvčić, Tomo Čiković koji u završnoj fazi rata dolaze na važne funkcije, a nakon rata i na ministarske pozicije u Hrvatskoj vladi. Knjiga završava s krajem rata pa tako ono što se zbivalo s HSS-om u Podravini nakon dolaska komunista na vlast nije opisano.

U kratkom zaključku ističe se kako je Podravina u obrađivanom razdoblju pripadala među najnaprednije i najpismenije krajeve u Hrvatskoj, pa je Radićeva politika tu mogla djelovati i kroz pismenu i usmenu riječ. Podravina je iznjedrila i mnoga važna imena koja su oplemenila hrvatsku političku scenu u prvoj polovini 20. stoljeća. Zato autori citiraju književnika Miroslava Krležu koji Podravinu naziva Brabantom, no dodaju da je ona Brabant u kojem su najveće vrijednosti bile poštenje, sloboda, rad, pravda i obitelj, te da je i podravski HSS u tom kontekstu pokazao racionalnost i snalažljivost, što je omogućilo da Podravina kao granično područje nakon 1945. nije više mogla biti zapostavljena.

Na kraju treba reći da je ova knjiga Hrvoja Petrića i Mire Kolar-Dimitrijević vrlo značajan doprinos proučavanju povijesti Podravine kao mikroprostora, no i doprinos hrvatskoj historiografiji, budući da su u njoj razjašnjeni pojedini fenomeni koji imaju širi značaj. Ova knjiga će biti zanimljivo štivo svakom čitatelju kojeg zanimaju počeci masovnog političkog života na području sjeverne Hrvatske i političke borbe koje su se u prvoj polovini dvadesetog stoljeća na ovom prostoru odvijale. Rad će svakako biti i nezaobilazna polazna literatura svim istraživačima koji će se u budućnosti baviti problematikom seljačkog pokreta i poviješću HSS-a, a također i onima koji budu pisali o prošlosti prostora Podravine.